

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Capitvlaria Regvm Francorvm

Additae sunt Marculfi monachi & aliorum formulae veteres, & Notae
doctissimorum virorum

Baluze, Etienne

Parisiis, 1677

Capitvla Lotharii Imperatoris.

urn:nbn:de:hbz:466:1-22974

CAPITVLA
HLOTHARII
IMPERATORIS.

TITVLVS PRIMVS,

SIVE

CAPITVLARE ROMANVM.

Datum anno Christi DCCCXXIV.

*Ex constitutionibus Hlotharij sub secundo Eugenio Papa gestis in atrio
beati Petri Apostoli.*

CAP. I.

Lib. 1. leg.
Longob. tit.
11. c. 1.

Constituimus ut omnes qui sub speciali defensione Domni Apostolici seu nostra fuerint suscepti, impetrata inviolabiliter utantur defensione. Quod si quis in quocunque violare presumpserit, sciat se periculum vite sue incursum. Nam & hoc decernimus, ut Domno Apostolico in omnibus iusta seruetur obedientia, seu Ducibus & iudicibus suis ad iustitiam faciendam.

II.

Ibid. c. 1.

Vt depraedationes quae hactenus fieri solebant, nullo modo fiant, neque vivente Pontifice, neque defuncto. Si quis vero ulterius hoc fecerit, sciat se legali sententia condemnandum. Quae vero retro factae sunt, legaliter emendentur.

III.

Ibid. c. 1.

In electione autem Romani Pontificis nullus sive liber sive servus presumat aliquod impedimentum facere; sed illi solummodo Romani quibus antiquitus concessum est constitutione sanctorum patrum, sibi eligant Pontificem. Quod si quis contra hanc nostram constitutionem facere presumpserit, exilio tradatur.

IV.

Volumus etiam ut Missi constituantur a Domno Apostolico & a nobis, qui annuatim nobis renuntient qualiter singuli Duces & iudices iustitiam populo faciant & quomodo nostra constitutio servetur. Decernimus itaque ut primum omnes clamores qui negligentia Ducum aut iudicum fuerint, ad notitiam Domni Apostolici deferantur, ut statim aut ipse per suos nuntios eosdem emendari faciat, aut nobis notificet, ut legatione a nobis directa emendentur.

V.

Volumus etiam ut omnis senatus & populus Romanus interrogetur quali vult lege vivere, ut sub ea vivat; eisque denuntietur quod proculdubio, si offenderint contra eandem, eidem legi qua profitebuntur ex dispositione Domni Pontificis & nostra omnimodis subjacebunt.

VI.

De rebus autem Ecclesiarum injuste retentis, sub occasione quasi licentia accepta a Pontifice, volumus ut a Legatis nostris in potestatem Domni Pontificis & in jus Romanae Ecclesiae celerius redigantur.

VII.

Præcipimus etiam ut depraedationes in

Lib. 1. tit.
57.

Ibid. lib. 1.
tit. 17. c.
11.

confinio nostro non fiant; & quæ factæ sunt & ceteræ injustitiæ secundum legem ab utrisque partibus emendentur.

& numerum & nomina eorum scire & singulis de ministerio sibi credito admonitionem facere.

VIII.

Ibid. lib. 3.
tit. 36.

Placuit etiam nobis ut cuncti Duces & judices, sive alij qui cunctis præesse debent, in nostram præsentiam, dum Romæ sumus, conveniant. Volumus enim

IX.

Novissimè præcipimus & monemus ut omnis homo, sicut Dei gratiam & nostram habere desiderat, ita præter in omnibus obedientiam atque reverentiam Romano Pontifici.

Ibid. tit. 11.
c. 3.

TITVLVS II.

ALIA EDITIO

EIVSDEM CAPITVLARIS.

Ex libris legis Longobardorum editis, sed emendatis auctoritate veterum exemplarium.

Capitula quæ Domnus Hlotharius addidit ad limina beati Petri.

CAP. I.

justionem nostram facere præsumperit, in exilio tradatur.

Lib. 3. tit.
11. c. 1.

Constitutum habemus ut omnes qui sub speciali defensione nostra seu Domni Apostolici fuerunt recepti, impetrata inviolabiliter iusta utantur defensione. Quod si quis contemptor in quocunque tempore hoc violare præsumperit, sciat se periculum vite sue esse incursum. Nam & hoc decernimus, ut Domino Apostolico in omnibus ipsi iustam servant obedientiam, seu Ducibus ac iudicibus suis ad iustitiam faciendam.

IV.

Volumus ut cunctus populus Romanus interrogetur quali lege vult vivere, ut tali lege quali vivere professi sunt vivant, illis que denuntietur, ut hoc unusquisque tam Duces quam iudices vel reliquus populus sciat, quod si offensionem contra eandem legem fecerint, eidem legi qua profitentur vivere, per dispensationem Pontificis ac nostram subjaceant.

Ibid. lib. 1.
tit. 37.

II.

Ibid. c. 2.

Volumus ut deprædationes quæ hæcenus fieri solebant, ne fiant, neque vivente neque defuncto Pontifice. Si quis verò hoc ulterius fecerit, sciat se legali sententia esse damnandum. Quæ autem retro actæ sunt, placet nobis ut per dispositionem nostram legaliter fiant emendatæ.

V.

De rebus Ecclesiarum injustè invasæ sub occasione quasi licentia accepta à Pontifice, & de his quæ necdum redditæ sunt, & tamen à potestate Pontificum injustè fuerant invasæ, volumus ut per Missos nostros fiant emendatæ.

Ibid. lib. 1.
tit. 27. c. 11.

III.

Ibid. c. 3.

Volumus ut in electione Pontificis nullus præsumat venire, neque liber, neque servus, qui aliquid impedimentum faciat illi; exceptis solummodo Romanis, quibus antiquitus fuit consuetudo concessa per constitutionem sanctorum patrum eligendi Pontificem. Et si quis contra hanc

VI.

Placuit nobis ut cuncti iudices, sive hi qui cunctis præesse debent, per quos judicialis potestas in hac urbe Romana agi debet, in præsentiam nostram veniant, quoniam volumus nomina & numerum eorum scire, & singulis de ministerio sibi credito admonitionem facere.

Ibid. lib. 1.
tit. 36.

VII.

Novissimè admoneatur ut omnis homo, sicut

Ibid. tit. 11.
c. 3.

sicut Dei gratiam & nostram habere desiderat, ita præstet obedientiam & reverentiam huic Pontifici.

Capitula IV. & VII. omisimus, quia relata non reperiuntur in libros legis Longobardorum.

TITVLVS III.

Apud Olonam.

Incipiunt Capitula que Dominus Hlotharius Imperator primo anno imperij sui, quando in Italia accessit, in summo generale placitum curte Olonna instituit.

CAP. I.

Lib. 1. leg. Longob. tit. 34. c. 3.

SI liber homo seipsum ad servitium implicaverit pro aliquibus causis, si liberam feminam habuerit aut infantes, ipsi in eorum libertate permaneant. Et si ipsa mulier defuncta fuerit, & aliam liberam feminam sibi copulaverit servienti, ipsa in servitio permaneant.

II.

Ibid. lib. 1. tit. 32. c. 6.

Si quis homo alienam uxorem adulteraverit, & secundum legem ei in manus tradita fuerit, & postea convicti fuerint, partibus publicis recipiantur; & qui ipsos comparatos habuerit, pretium suum perdat.

III.

Ibid. lib. 1. tit. 33. c. 7.

Volumus ut Comites nostri licentiam habeant inquisitionem facere de Vicariis & Centenariis qui magis propter cupiditatem quam propter iustitiam faciendam sapissime placita tenent, & exinde populum nimis affligunt, & ita teneatur sicut in Capitulare Domini Karoli continetur, id est, ut nullus ad placitum banniatum nisi qui causam suam querit, aut si alter ei querere debet, exceptis Scabinis septem, qui ad omnia placita esse debent.

IV.

Lib. 1. tit. 17. c. 9.

Volumus de obligationibus ut nullus homo per sacramentum nec per aliam obligationem adunationem faciat. Et si hoc facere præsumperit, tunc ille qui prius ipsum consilium inchoavit & hoc factum habet, in exilio ab ipso Comite in Corsicam mittatur, & illi alij bannum nostrum, id est, sexaginta solidos componant. Et si talis fuerit qui non habeat unde ipsum componat, sexaginta ictus accipiat.

Tom. II.

V.

Volumus ut cum collecta vel scutis in palatio Comitis nullus præsumat venire. Et si præsumperit, bannum nostrum componat.

VI.

De sanctimoniali femina statuimus ut si adulterium fecerit, & inventum fuerit, res quas habet scisco socientur, persona verò ejus sit in potestate Episcopi in cujus parrochia est, ut in monasterium intro mittatur.

VII.

Volumus ut Episcopi & Abbates & Abbatissæ suos Advocatos habeant, & plenam iustitiam faciant ante Comitem suum.

VIII.

De illis hominibus qui res suas alienaverint ubicunque, & super resident, distringat eos Comes per scubias publicas, sicut lex habet.

IX.

Volumus ut Episcopi unà cum Comite suo Advocatos eligant.

X.

Placuit nobis de omnibus liberis hominibus, ut nihil eis superponatur nisi sicut lex & rectitudo continet.

XI.

Volumus ut de scubiis publicis, quod ad utilitatem nostri regni pertinet, præceptum emunitatis impedimentum non præstet, sed adjutorium.

XII.

Vt Cancellarij electi boni & veraces chartas publicas conscribant ante Comitem & Scabinos & Vicarios ejus, & nullis modis hoc facere præsumant de pecunia antè quam legitimum pretium detur.

X

XIII.

Ibid. c. 1. De Cancellariis qui veraces electi sunt, ad homines infirmos veniant, & secundum legem instrumenta chartarum conferbant, & à testibus roborentur. Et statim cum scripta charta fuerit, ostendatur ante Episcopum & Comitem sive iudicem vel Vicarios, aut in plebe, ut veraces agnoscantur esse.

XIV.

Ibid. tit. 7. c. 1. Ut mulieres Romanæ quæ viros habuerunt Longobardos, eis defunctis à legibus virorum sint solute, & ad suam revertantur legem. Et hoc statuentes, ut simili modo fervetur in ceterarum natione mulierum.

XV.

Placuit nobis ut si pro quibuslibet culpis aut criminibus quæcunque persona totiens fuerit correpta ut etiam excommunicatione episcopali pro contemptu digna habeatur, Comitem suum Episcopus sibi confociet, & per amborum consensum huiuscemodi distringatur contemptor ut iussioni sui Episcopi obediens existat. Si verò assensum non dederit, bannum nostrum nobis solvat. Quod si adhuc contumax perliterit, tunc ab Episcopo excommunicetur. Si verò excommunicatus corrigi nequiverit, à Comite in vinculis distringatur quousque nostrum is contemptor suscipiat iudicium. Si verò in talibus Comes repertus fuerit noxius, per Episcopum ejus nobis nuntietur. Si autem vasallus noster in hac culpa lapsus fuerit, sicut supra per Comitem distringatur. Quod si non audierit, nobis innotescat ante quam in vinculis mittatur.

XVI.

Ibid. tit. 40. c. 7. & lib. 3. tit. 1. c. 40. Volumus ut omni modo emunitates progenitoris nostri mercede seu nostra plener ac justè conserventur.

XVII.

Ibid. tit. 18. c. 2. Volumus ut res quæ à liberis personis locis Deo dicatis conferuntur, liceat sibi usumfructum & ordinationem earundem rerum, si aliter sibi placuerit, reservare. Si aliter eas non ordinaverit, ita maneat sicut prius data fuerint.

XVIII.

Ibid. tit. 47. c. 8. Singulis Episcopis, Abbatibus Abbatissis duos concedimus habere advocatos, eosque, quandiu advocacionem tenuerint, ab hoste relaxemus.

XIX.

Prohibemus ut nemo usuram facere præsumat post Episcopi sui contestatio-

nem. Quod si quis post ejus interdictum facere præsumperit, à Comitibus, sicut supra dictum est de contemptoribus, præcipimus ut distringantur.

XX.

Præcipimus ut singulæ plebes secundum antiquam consuetudinem fiant restauratæ. Quod si filij ejusdem Ecclesiæ eas restaurare noluerint, à ministris reipublicæ distringantur ut volentes nolentesque nostram observent præceptionem.

XXI.

De precariis quoque quæ à rectoribus Ecclesiarum irrationabiliter fiebant, & se suosque successores pœna gravi obligabant ut facta ipsius nequeant dissolvere, præcipimus ut nemo successor in antecessoris sui pœna statuta sit obligatus, sed suæ providentiæ sit concessum ut si antecessor ejus res Ecclesiæ irrationabiliter distribuerit, ab eo ad jus Ecclesiæ tenendum revocetur.

XXII.

Placuit nobis ut liberi homines, qui non propter paupertatem, sed ob vitandam reipublicæ utilitatem, fraudulenter ac ingeniosè res suas Ecclesiis delegant, easque denuo sub censu utendas recipiunt, ut quousque res suas possident, hostes & reliquas publicas functiones faciant.

XXIII.

De feminis quibus, defunctis viris, lex Longobardorum prohibet ante anni spatium vestem religionis mutare vel umque suscipere, petierunt nostram licentiam ut mox dum divina pietas inspiraverit, eas indemnes liceat suscipere. Nos autem considerantes quia præterito tempore pro ipsa dilatazione multæ etiam raptu intra idem spatium ad aliam partem distractæ fuerunt, ideo & earum petitionem, quia censuimus esse justam, suscepimus, & eis fieri ita concedimus.

XXIV.

Ut nullus Cancellarius pro ullo iudicato aut scripto aliquid amplius accipere audeat nisi dimidiam libram argenti de majoribus scriptis. De minoribus autem infra dimidiam libram, quantum res assimilare possit, & iudicibus rectum videtur, accipiat. De orphanis autem vel de ceteris pauperibus qui exsolvere hoc non possunt, in providentia Comitis sit ut nequaquam inde aliquid accipiat. Notarij autem hoc jurare debent, quod nullum scriptum falsum faciant, nec in occulto scriptum aliquid faciant, nec de uno comitatu in alio

nisi per licentiam illius Comitis in cuius comitatu stare debent. Si verò necessitas in itinere aliqua compulerit, aut infirmitas gravis, secundum Capitulare genitoris nostri faciant. Si notarius aliter fecerit, appareat inanis & vacuus.

XXXV.

De chartis quæ à quibusdam personis falsæ appellantur constituimus ut si Notarius supervixerit & testes ipsi, veram & idoneam faciant. Et si testes mortui fuerint, & Notarius supervixerit, cum duodecim juratoribus ipsam chartam veram & idoneam faciat.

XXXVI.

Ibid. lib. 3. tit. 37. Placuit nobis ut hæc capitula, quæ excerptissimus de Capitulare bonæ memoriæ avi nostri Karoli ac Domni genitoris nostri Lodoici Imperatoris, ab omnibus & sanctæ Ecclesiæ & nostris fidelibus in regno Italiæ consistentibus pro lege teneantur & conserventur. Et quicumque eorum capitulorum contemptor extiterit, sexaginta solidos componat.

XXXVII.

Ibid. tit. 37. c. 1. Quicumque liber homo ammonitus à Comite suo vel ministris ejus ad patriam defendendam ire neglexerit, & exercitus supervenerit ad istius regni vastationem vel contrarietatem fidelium nostrorum, capitali subjaceat sententiæ. Similiter observandum est si vocati fuerint audito inimicorum nostrorum adventu, & ita contigerit ut hostes non supervenerint, ij qui vocati audire noluerint, unusquisque secundum suam legem emendet.

XXXVIII.

Ibid. lib. 2. tit. 9. c. 4. Vt si cujuscunque servus liberam feminam sibi, ea consentiente, in conjugio copulaverit, & infra anni spatium secundum legem ad vindictam traditi non fuerint, sicut lex tales personas fisco nostro sociat, ita nostra liberalitate concedimus ut in potestate & servitio domini illius cujus servus fuerit ambo revertantur.

XXXIX.

Ibid. tit. 31. c. 30. Similiter concedere volumus cunctis liberis personis ut nullus iudex publicus seu ministri publici eos contra legem audeant pignorarè in bubus, quia audivimus multa damna & afflictiones propter hoc populos nostros sustinere. Neque cogantur ad placita venire præter ter in anno, sicut in Capitulare continetur, exceptis Scabinis & causatoribus & testibus necessariis, quia omnia hæc auferre volumus, ut populus

Tom. II.

noster pacificè sub nostro regimine vivere possit.

XXX.

Concedimus etiam Gastaldiis nostris Ibid. tit. 17. c. 2. curtes nostras providentibus ut si proprio eorum pretio res emerint, aut quolibet justo adtractu adquisierint, sicut lex illas res ad nostram partem concedit, ita nos eas illis concedimus, si in servitio nostro fideles inventi fuerint.

XXXI.

Si quis aliquem de aliquo negotio mallaverit, & ille qui mallatus fuerit dicat, Ibid. tit. 30. c. 1. *Idco ei respondere nolo quia servus alterius sit*, aut si testimonia produxerit, & similiter dixerit quòd ea recipere non debeat quia aliquis eorum servus sit alterius, nominet dominum ejus, & sic det vuadium de eo ad placitum adducendo. Et posito placito, in quantum ire, ubi eum invenire credit, & reverti possit, iudices dicant. Et si in placito publico constituto dominum non adduxerit, præbeat sacramentum quòd pro nulla dilatazione justitiæ ejus hoc dixerit, nisi pro certo ita verum esse crediderit. Quòd si jurare ausus non fuerit quia pro occasione prolongandæ justitiæ hoc non dixisset, componat illi bannum nostrum & justitiam plenissimam faciat. Si verò aliquem adduxerit qui se dominum ejus esse dicat, & illum quem de servitio appellavit replicare ad servitium non potuerit, tunc ille qui se dominum ejus dixit esse, bannum nostrum illi componat, eò quòd pro conculcanda justitia tale ingenium facere ausus fuit. Crimina verò si super eum pro dilatanda justitia imponere voluerit, probare cogatur. Et si probare non potuerit, justitiam faciat, & insuper bannum nostrum pro tanta calliditate componere cogatur.

XXXII.

Si fortè quispiam aliquem mallaverit, Ibid. c. 1. & ille qui mallatus fuerit dixerit eum servum suum esse, vel alius in ipsa altercatione veniens eum ad servitium mallaverit, volumus ut præsentialiter se vuadiet ut ad primum aut secundum vel tertium placitum causam ipsam deliberet. Inter placitum & placitum sint dies quindecim. Tertium verò, quando Comes placitum habuerit, si infra unum comitatum est, sint dies quindecim. Sin autem in alium, sint dies viginti, ne pro tali occasione ejus justitia prolongetur. Quòd si in his tribus placitis ille qui querit venire neglexerit, excepto servitio Regis aut inevitabili ne-

X ij

cessitate, & Comes placitum habuerit, ille quoque alius ad suam probandam libertatem paratus fuerit, tunc Comes ipsam causam finiat, veluti si ipse qui querit praesens fuisset, & ultra ille qui quaerit, facundiam dicendi de servitio illius non habeat, & insuper bannum nostrum illi componat ac iustitiam pleniter faciat. Et sunt aliqui dum aliquos in servitio mallant, & ipsi de sua libertate probanda dant vudiam, in tantum eos mutando per placita lacerant ut vix per suam paupertatem evadere possint. Vnde tertium capitulum placuit addere.

XXXIII.

Ibid. c. 3 Si verò alium ad servitium aliquis malaverit, & ille qui mallatus fuerit, ad probandam libertatem vudiam dederit, ju-

bemus ut supra ut ad primum vel ad secundum vel ad tertium placitum causam deliberet. Inter placitum & placum sint dies quindecim. Tertium verò, quando Comes placitum habuerit, si infra unum comitatum est, sint dies quindecim. Si autem in alium est, sint dies viginti. Et si in his tribus placitis ipse qui querit venire contempserit, anteposito quod superius anteposuimus, si est in servitio Regis vel inevitabili necessitate, & Comes placitum habuerit, ille autem alius cum suis testibus paratus fuerit, tunc Comes ipsos testes recipiat, & causam diffiniat, veluti si ipse qui querit praesens fuisset, & ultra ille qui quaerit, tacitus de servitio illius permaneat.

Defunt nonnulla.

TITVLVS IV.

SIVE

CAPITVLA ADDITA AD LEGEM LONGOBARDORVM.

Hæc sunt capitula quæ Domnus Hlotharius Rex instituere iussit.

CAP. I.

Lib. 1. leg. Longob. tit. 1. c. 46.

DE Ecclesiis emendandis volumus ut ita observent sicut in Capitulare nostro continetur quod ad Olonam fecimus. Et si in uno loco plures Ecclesie sint quam necesse sit, destruantur. Quod si forte in aliquo loco sit Ecclesia constituta, quæ tamen necessaria sit, & nihil dotis habuerit, volumus ut secundum iussionem Domni ac genitoris nostri unus mansus cum duodecim bunuariis de terra arabili ibi detur, & mancipia duo à liberis hominibus qui in eadem Ecclesia officium debent audire, ut sacerdos ibi possit esse & divinus cultus fieri. Quod si hoc populus facere noluerit, destruat.

I I.

Lib. 1. tit. 40. c. 6.

Sanguinis effusio in Ecclesia facta cum fuisse, si Presbyter fuerit in triplo componatur, duas partes eidem Presbytero, tertia pro fredo ad Ecclesiam, & insuper bannum noster. Similiter de Diacono jux-

ta compositionem ejus in triplo & bannum nostrum componatur. De Subdiaconis similiter secundum suam compositionem in triplo persolvatur, & bannum nostrum componat. Similiter & de ietibus sine sanguinis effusione, de uniuscujusque ordinis Clerico secundum suam compositionem in triplo persolvatur, insuper & bannum nostrum. Et qui non habet unde ad Ecclesiam persolvat, tradat se in servitio eidem Ecclesie usque dum totum debitum persolvat.

I I I.

Statuimus de Presbyteris & Diaconibus ecclesiasticis honore privatis, ut redigantur sub penitentia, sicut canones præcipiunt. Et si habet Episcopus in sua parochia suum ministerium, ibi mittitur. Quod si ministerium non habuerit, tunc præcipiat Episcopus ut illi tales habeant in illa plebe unde sunt, eligant sibi patronum qui de ipsis rebus victum & vestimentum eis ministret. Ipsi tamen nullam habeant li-

centiam vagandi aut discurrendi, sive ad placita, sive ad palatium, sive ad ipsas res quas proprias antè fecerint sine licentia sui Episcopi. Sed in eodem loco ubi, sicut constitutum est, suam penitentiam jugiter agant. Quòd si hoc non observaverint, primùm verberibus coërceantur. Quòd si nec sic se castigaverint, in tali loco retrudantur ubi velut sub penitentia vivant.

I V.

Lib. 1. tit.
31. c. 11.

Vt nullus ebrius suam causam in mallo possit conquirere, nec testimonium dicere. Nec placitum Comes habeat nisi jejuni.

V.

Ibid. tit.
31. c. 13.

De reclamatoribus vel causidicis qui nec iudicium Scabinorum acquiescere nec blasphemare volunt antiqua consuetudo servetur, id est, ut in custodia recludentur donec unum ex duobus faciant. Et si ad palatium pro hac re reclamaverint, & litteras detulerint, non quidem eis credatur, nec tamen in carcere ponantur, sed cum custodia & cum ipsi litteris pariter ad palatium nostrum remittantur, ut ibi discutiantur sicut dignum est.

V I.

Lib. 1. tit.
37. c. 11.

De conspirationibus considerandum est, quicumque facere presumpserint, & sacramento quamcunque conspirationem firmaverint, triplici ratione iudicentur. Primò, ut ubicunque aliquod malum per hoc perpetratum fuerit, auctores facti interficiantur, adjuutores verò eorum singuli alter ab altero flagellentur, & nares sibi invicem prædicant. Vbi verò nihil mali perpetratum est, similiter quidem inter se flagellentur, & capillos suos sibi vicissim detendant. Si verò per dextras aliqua conspiratio firmata fuerit, si liberi sunt, aut jurent cum idoneis juratoribus hoc pro malo non fecisse; aut si facere non potuerint, suam legem componant. Si verò servi sunt, flagellentur, ut de cetero in regno nostro nulla hujusmodi conspiratio fiat, nec per sacramentum, nec sine sacramento.

V I I.

Lib. 1. tit.
44. c. 4.

De oppressione pauperum liberorum hominum, ut non fiant à potentioribus per aliquod malum ingenium contra justitiam oppressi, ita ut coacti res eorum vendant aut tradant. Idem de liberis hominibus diximus, ne fortè parentes eorum contra justitiam fiant exheredati, & regale obsequium minuat, & ipsi heredes propter

indigentiam mendici vel latrones seu malefactores efficiantur.

V I I I.

Si quis litteras nostras dispexerit, id est, tractoriam quæ propter Missos recipientes dirigitur, aut honores quos habet amittat, aut in eo loco ubi prædictos Missos suscipere debuit tamdiu resideat & de suis rebus legationes illuc venientes suscipiat quousque animo nostro satisfactum habeat. Qui verò epistolam nostram quocunque modo dispexerit, jussu nostro ad palatium veniat, & juxta voluntatem nostram congruam stultitiæ suæ castigationem accipiat. Et si homo liber vel ministerialis Comitis hoc fecerit, honorem, qualemcunque habuerit, sive beneficium amittat. Et si servus fuerit, nudus ad palum vapuletur, & caput ejus tondeatur.

I X.

Decernimus ut si quis aliter testes habere non poterit, volumus ut per Comitis iussionem quos in suo testimonio necessarios quisque habuerit, veritatem probaturi in publico conventu adducantur, ut per ipsos rei veritas cum juramento valeat inquiri. Quòd si de duabus partibus fuerit inquisitio facta, idcirco quòd nullus eorum possit habere testes, antequam jurent fiat inquisitio facta. Quòd si omnes ad unam partem dixerint testimonium, jurent ut verum dixissent testimonium. Quòd si dissenserint, & quedam pars testium uni præbuerit testimonium, & alia alteri, tunc interrogentur si audeant illorum testimonium per pugnam approbare. Quòd si nulla pars alteri cesserit, jurent, & per pugnam illorum probetur testimonium. Quòd si una pars se subtraxerit, tunc pars illa quæ ausa fuerit contendere, recipiatur ad testimonium.

X.

Quòd per triginta annos servus liber fieri non possit, si pater illius servus aut mater ejus ancilla fuerit. Similiter & de aldionibus.

X I.

Quòd nullus Cancellarius pro nullo iudicato aut scripto aliquid amplius accipere audeat nisi dimidiam libram argenti de majoribus scriptis. De minoribus autem infra ipsam dimidiam libram quantum res exposcit & iudicibus rectum videtur. De orphanis autem vel ceteris pauperibus, qui exsolvere hoc non possunt, in providentia Comitis sit ut nequaquam inde aliquid accipiat. Notarij autem hoc jurare

X ij

debent, quòd nullum scriptum falsum faciant, nec in occulto aliquod scriptum faciant, nec de uno comitatu in alio nisi per licentiam illius Comitis in cujus comitatu stare debent. Quòd si Notarius aliter fecerit, quod fecerit appareat inane & vacuum. Si verò necessitas in itinere aliquem compellaverit, aut infirmitas gravis, secundum Capitularem genitoris nostri faciant.

XII.

Lib. 1. tit. 37. Placuit nobis ut hæc capitula, quæ excerptissimum de capitulis bonæ memoriæ avi nostri Karoli ac Domni genitoris Hludovici Imperatoris, ab omnibus sanctæ Dei Ecclesiæ & nostris fidelibus in regno Italiæ consistentibus pro lege teneantur & conserventur. Et quicumque eorum capitulorum contemptor extiterit, sexaginta solidos componat, sicut in capitulis prædicti Domni avi nostri Karoli continetur.

XIII.

Placuit nobis de liberis feminis quæ sibi servos copulant, sicut ad nostram regiam potestatem pertineant, ita volumus ut

deinceps ad ipsos Longobardos pertineant ipsæ cum filiis suis & filiabus eorum.

XIV.

Statutum est ut si qua femina libera Lib. 1. tit. 34. c. 4. cum servo alterius se copulaverit, & parentes ejus eam anni spatio ad vindictam non dederint, volumus ut curtis regia adquirat. Si ipsa femina cum ipso servo annum & diem steterit, habeat eam cujus serva est, & filij qui ex ea nati fuerint sint servi sicut pater eorum.

XV.

Statutum est ut si quis liber homo uxorem habens liberam propter aliquod crimen aut debitum servitium alteri se subdiderit, eademque conjux cum ipso manere noluerit, ipsorum procreatio, quæ de tali conjugio sit, libertatis statum non amittat. Si verò ea defuncta, secunda uxor, & tamen libera, tali se sciens junxerit conjugio, liberi eorum servituti subdantur.

XVI.

Si quis percusserit Presbyterum, id est, sacerdotem, componat auri optimi libras decem.

TITVLVS V.

S I V E

CAPITVLA EXCERPTA EX LEGE LONGOBARDORVM.

CAP. I.

Lib. 1. tit. 9. c. 15. & seq. DE homicidiis in Ecclesiis vel in atrijs earum commissis sic observetur & teneatur sicut in Capitulari priori constitutum est. Si quis ex levi causa aut sine causa hominem in Ecclesia interfecerit, de vita componat. Si verò foris rixati fuerint, & unus alterum in Ecclesia fugerit, & ibi se defendendo eum interfecerit, si hujus facti testes non habuerit, cum duodecim juratoribus legitimis per sacramentum affirmet quòd se defendendo eum interfecerit. Et si ipse auctor commotæ inter eos rixæ extiterit, leudum interfecti componat, & insuper bannum nostrum solvere cogatur, & publicam agat pœnitentiam. Si autem non ille qui alterum interfecit, sed is qui interfectus est, eandem rixam commoverit, absque compositione jaceat, & is qui eum interfecit, secundum cano-

num judicium publicam agat pœnitentiam. Si cujuslibet servus proprius hoc commiserit, judicio aquæ ferventis examinetur utrum hoc sponte an se defendendo fecisset. Et si manus ejus exusta fuerit, interficiatur. Si autem exusta non fuerit, publica pœnitentia multetur, nisi fortè ipse auctor commotæ rixæ inter eos inventus fuerit. Tunc enim dominus ejus, juxta quod vvidrigild illius est, ad Ecclesiam persolvat, aut eum, si voluerit, eidem Ecclesiæ tradat. De ecclesiastico & fiscalino seu beneficiario servo volumus ut pro una vice vvidrigild ejus pro eo componatur, altera verò vice ipse servus ad supplicium tradatur. Hereditas tamen liberi hominis qui propter tale facinus ad mortem fuerit judicatus, ad legitimos heredes illius perveniat. Si in atrio ipsius Ecclesiæ, cujus portæ reliquiis sanctorum consecratae sunt, hujusmodi homicidium perpetrata-

tum fuerit, simili modo emendetur vel componatur. Si verò portæ Ecclesiæ non sunt consecratæ, eodem modo componatur quod in atrio committitur sicut componi debet quod in emunitate violenter committitur.

I I.

Ibid. c. 17. De homicidio unde lex pro simplicitate probationem trium testium quærit, si testes habere non poterit, concedimus ut cum duodecim juratoribus juret, & ab eadem simplicitate sit absolutus. Proprium tamen non amittat.

I I I.

Ibid. tit. 14. c. 17. Postquam Comes & pagenses de qualibet expeditione hostili reversi fuerint, ex ea die super quadraginta noctes sit bannum recessum, quod lingua Teudisca he-rilliz, id est, armorum depositio, vocatur.

I V.

Ibid. tit. 17. c. 10. Collectam ad malum faciendum omnibus modis prohibemus fieri. Et ubicunque hujusmodi præsumptiones factæ fuerint, digna emendatione corrigantur. Et si per negligentiam Comitum vel factæ fuerint, vel in emendatæ remanserint, hoc ad nostram notitiam perferatur. Auctores verò facti si fuerint Præpositi aut Advocati sive Sculdafij, vel qualibet alia dignitate prædita libera persona, post legalem emendationem in loco factam sub fidejussoribus ad nostram veniant præsentiam. Multitudo verò, sive de liberis sive de servis sit, legitima emendatione multetur.

V.

Ibid. tit. 19. c. 17. Volumus ut si quelibet persona in finibus regni nostri ignem in silva comminare ausa fuerit, diligenter inquiretur. Et si servus comprobatus fuerit hoc fecisse, dominus ejus ad flagellandum & caput tondendum tradat cum, aut pro eo quicquid damnetatis fecerit emendare cogatur. Si quoque libera persona hoc fecisse probata fuerit, emendare cogatur, & insuper bannum nostrum componat. Et si non habuerit unde componat, flagelletur. Quod si factum fuerit, per meliores loci illius inquiretur. Et si in qualibet persona fuerit suspicio, si servus est, aut dominus ejus cum mittat ad iudicium, aut ipse pro eo sacramentum faciat. Quod si libera persona fuerit, proprio sacramento se idoneum faciat.

V I.

Ibid. tit. 21. c. 11. De fugitivis præcipimus ut ministri reipublicæ a domino fugitivorum nihil accipiant cum reddiderint eos.

V I I.

Videtur nobis de aldionibus ut sicut lex *Ibid. c. 81.* habet, ita fiat.

V I I I.

Præcipimus ut nova conditio aldioni a *Ibid. c. 83.* domino suo non imponatur.

I X.

Qui sponsam alienam rapuerit, illa non *Ibid. tit. 30. c. 14.* consentiente, licet cum ea concubuerit, reddatur ei cujus sponsa est, & ducat eam, si velit: quia vim passâ potius quam violata esse videtur. Quod si eam ducere noluerit, accipiat sibi aliam feminam. Tamen si ipsa nubere voluerit, excepto raptore, alteri, cui voluerit, legitime copuletur. Raptor verò adulterij criminis reus teneatur. Quod si ipsa consenserit, similiter ut raptor a nuptiis alterius prohibeatur, & is qui eam accepturus erat, aliam qualem voluerit accipiat.

X.

De his qui discordiis & contentionibus *Ibid. tit. 37. c. 3.* student solent, in pace vivere nolunt, & inde convicti fuerint, similiter volumus ut per fidejussores ad nostrum palatium veniant, & ibi cum nostris fidelibus consideremus qui de talibus hominibus faciendum sit.

X I.

De feminis quæ viros amittunt, placet *Lib. 2. tit. 6. c. 4.* nobis ne se, sicut hactenus, indiscretè velent, sed ut triginta dies post decessum viri sui expectent, & post tricesimum diem per consilium Episcopi sui, vel si Episcopus absens fuerit, cum consilio aliorum religiosorum sacerdotum suorumque parentum atque amicorum id quod eligere debent eligant.

X I I.

Confobrinam, neptem, novercam, fra- *Ibid. tit. 8. c. 11.* tris uxorem, vel etiam de propria cognatione, aut quam cognatus habuerit, nullus præsumat in conjugio copulare. Si quis huic tali nefario conjugio se conjunxerit, & in eo permanferit, sciat se episcopali auctoritate anathematis vinculo esse innodatum, & nullus sacerdos ei tribuat communionem. Si verò conversus divisusque fuerit ab illicita copulatione, dignæ penitentia submittatur, ut sacerdos loci consideraverit.

X I I I.

De his conjunctionibus quæ secundum *Ibid. c. 18.* canones & edictum copulatæ esse non possunt, placuit nobis ut separentur ab invicem, & qui de nostris iudicibus neglexerit causam istam ad iudicandum aut di-

stringendum, componat vvidrigild suum.

XIV.

Ibid. c. 13. De incestis conjunctionibus hoc præcipitur, ut nullus deinceps propinquam, nec quam propinquus habuerit uxorem, ducat in conjugio, & uxoris parentela ita sit viro sicut propria parentela.

XV.

Ibid. tit. 13. c. 6. Nulli liceat, excepta causa fornicationis, adhibitam sibi uxorem relinquere, & deinde aliam copulare. Alioquin transfregtori priori convenit sociari conjugio. Si autem vir & uxor divertere pro sola vita religiosa inter se consenserint, nullatenus sine conscientia Episcopi fiat, ut ab eo singulariter in præviso constituantur loco. Nam uxore nolente, aut altero eorum, etiam pro tali re matrimonium non solvatur.

XVI.

Ibid. c. 7. Nulli liceat uno tempore duas habere uxores, vel uxorem & concubinam: quia cum domui non sit lucrum, animæ detrimentum sit. Nam sicut Christus castam observat Ecclesiam, ita vir castum debet custodire conjugium.

XVII.

Ibid. tit. 19. De his qui proprietates habent, & spontanea voluntate alicui delegant, & postea fraudulenter ab aliquo alio ignorante pretium de eisdem rebus venundatis accipiunt, & is cui ipsæ res prius traditæ fuerint, cognito negotio, anno integro filens non contradixerit, sed propter illusionem tacens fuerit, ut emptorem illudere possit, si intra patriam per anni spatium, ut dictum est, tacens fuerit, prior traditio nihil ei valeat. Ille verò qui post primam traditionem res vendiderit, si vivens comprobatus fuerit hanc illusionem fecisse, bannum dominicum, id est sexaginta solidos componat. Si verò non habuerit unde bannum componat, verbere-
tur.

XVIII.

Ibid. tit. 14. c. 4. Quicumque res alienas cuilibet homini vendiderit, & ipse homo eandem res alicui alteri dederit sive vendiderit, & ipse qui tunc eandem res comparatas habet, per malum ingenium proprio filio suo aut alteri cuilibet necdum legitimos annos habenti justitiæ tollendæ causâ tradiderit, volumus atque præcipimus firmiter ut si pater ejusdem parvuli vixerit, ipse intret in causam rationem reddere pro filio suo. Si autem ipse pater mortuus fuerit, tunc legitimus ejus propinquus, qui ei tutor

justè ac defensor esse videtur, pro ipso rationem reddere compellatur. Similiter & de omnibus aliis justitiis ad eum pertinentibus, excepta sua legitima hereditate, quæ ei per successionem parentum suorum legitime obvenire debeat. Quòd si quis hanc nostram justitionem contempserit aut neglexerit, sicut de ceteris contemptoribus, ita de eo agatur. Is verò qui eandem res primùm invasit & injustè vendidit, nec non & emptor, excepta sola persona parvuli, hoc quod fraudulenter admiserunt, intra patriam emendare cogantur, & postea sicut contemptores justitionis nostræ, sub fidejussoribus ad nostram præsentiam venire compellantur.

XIX.

Statuimus ut si femina, quæ vestem habet mutam, mœcha deprehensa fuerit, non tradatur genicio, sicut usque modò, ne fortè quæ prius cum uno, postmodum cum pluribus locum habeat mœchandi, sed ejus possessio fisco redigatur, & ipsa episcopali subiaceat judicio.

XX.

Vt Missi nostri, ubicunque malos Scabinos invenerint, eiciant, & cum totius populi consensu in eorum loco bonos eligant, & cum electi fuerint, jurare faciant ut scientes injustè judicare non debeant.

XXI.

Vt in omni comitatu hi qui veraces & meliores inveniri possunt eligantur à Missis nostris ad inquisitiones faciendas & rei veritatem dicendam, & adjuutores Comitum sint ad justitias faciendas.

XXII.

Volumus ut quicumque de Scabinis deprehensus fuerit quòd propter munera aut amicitiam vel inimicitiam injustè judicasset, ut per fidejussorem missus ad nostram præsentiam venire compellatur. Et ceteris omnibus Scabinis denuntietur ne quis deinceps etiam justum judicium vendere præsumat.

XXIII.

De liberis hominibus qui super alterius terram resident, & usque nunc à ministris reipublicæ contra legem ad placita trahebantur, & ideo pignorabantur, constituimus ut secundum legem patroni eorum eos ad placitum adducant. Et si quis contra hanc nostram auctoritatem & contra eorum legem pignorare aut distringere præsumserit, patronis eorum omnia cum lege emendet, & insuper pro præsumptione bannum nostrum componat.

XXIV.

XXIV.

Ibid. tit. 47. c. 2. Vt omnes Episcopi, Abbates, & Comites, excepta infirmitate vel nostra iussione, nullam habeant excusationem quin ad placita Missorum nostrorum veniant, aut talem vicarium mittant qui in omnibus causis pro illi rationem reddere possit.

XXV.

Ibid. tit. 47. c. 8. Singulis Episcopis, Abbatibus, Abbatissis duos concedimus advocatos habere, unum qui causam procuret, alium qui sacramentum deducat; eosque, quando advocacionem tenuerint, ab hoste relaxamus.

XXVI.

Ibid. c. 9. Vt Episcopi universique sacerdotes habeant advocatos; quia Episcopi universique sacerdotes ad solam laudem Dei & bonorum operum actionem constituuntur. Debet ergo unusquisque eorum tam ecclesiasticis quam etiam propriis actionibus suis, excepto publico videlicet crimine, habere advocatum, non mala fama suspicatum, sed bonæ opinionis & laudabilis artis inventum; ne dum humana lucra attendunt, æterna præmia perdant.

XXVII.

Ibid. tit. 48. c. 3. De viduis & pupillis & orphanis & cæcis & claudis tuitionem atque adminiculum habere præcipimus juxta nostram possibilitatem vel vires, sicut in præcepto Domni Regis continetur.

XXVIII.

Ibid. tit. 51. c. 13. Vt in testimonium non recipiantur de his capitulis, id est, de hereditate, aut de libertate, aut de proprietate, id est, mancipiis, & terris, sive de homicidiis, & de incendio, illi qui non habent, si convicti fuerint falsum dixisse testimonium, unde secundum legem compositionem plenam facere possint.

XXIX.

Ibid. c. 14. Quicumque comprobatus fuerit quod se scientes testes in perjurium produxisset, ad palatium nostrum sub fidejussoribus venire compellatur; & ibi cum fidelibus nostris consideremus quid de tali homine faciendum sit.

XXX.

Ibid. c. 17. Quamquam sacerdotis testimonium creditibile habeatur, tamen ipsi in secularibus negotiis pro testimonio aut consiciendis instrumentis non rogentur; quia eos in talibus rebus esse non convenit. Si autem eveniente causa aliquid audierint aut viderint, ubi nullæ idoneæ seculares personæ inveniantur, ne veritas occultetur, &

Tom. II.

malum in bonum aestimetur, in providentia Episcopi proprii sit, ita ut coram se aut competentibus iudicibus aut aliter veritatem honorificè tollant.

XXXI.

Ibid. c. 24. De iudicibus, ut inquirantur si nobiles & sapientes & Deum timentes constituti sunt. Et jurent ut juxta eorum intelligentiam rectum judicent, & pro muneribus vel humana gratia justitiam non pervertant nec differant, & quod judicaverint, sua subscriptione confirmare non dissimulent. Vbi autem tales non sunt, à Missis nostris constituantur, & inde sacramentum facere cogantur. Quod si viles personæ & minus idoneæ ad hoc constitutæ sunt, eiciantur. Similiter & Notarii legibus eruditi & bonæ opinionis constituantur, & jusjurandum præbeant ut nullatenus falsitatem vel colludium scribant. Et qui hoc fecisse præterito tempore inventus fuerit, præsentialiter damnetur, & perdat manum.

XXXII.

Ibid. c. 42. De pontibus verò vel reliquis his similibus operibus quæ per antiquam consuetudinem ecclesiastici homines & per justitiam cum reliquo populo facere debent, hoc præcipimus, ut Ecclesiæ rectores eos interpellent, & eis, secundum quod possibile fuerit, portio deputetur, & per alium exactorem ecclesiastici homines ad opera non compellantur. Si verò opus suum constituto die adimpletum non habuerint, liceat Comiti pro pœna postpositi operis eos pignorare, juxta aestimationem vel qualitatem imperfecti operis, quousque perficiatur. Comes autem si neglexerit, à Rege vel à Misso Regis est judicandus.

XXXIII.

Ibid. c. 43. De his qui sine consensu Episcopi Presbyteros in Ecclesiis suis constituunt, vel de Ecclesiis suis eiciunt, & ab Episcopo vel à quolibet Misso dominico admoniti obedire noluerint, ut bannum nostrum vviadiare cogantur, & per fidejussorem ad palatium venire jubeantur, & tunc nos decernamus utrum nobis placeat ut aut illud bannum persolvant, aut aliam arisca-dam sustineant.

XXXIV.

Ibid. c. 44. De Ecclesiis quæ inter coheredes divisæ sunt considerandum est quatenus si secundum nostram providentiam & admonitionem Episcopi ipsi coheredes eas tenere voluerint, & honorare faciant. Si autem hoc contradixerint, in Episcopi potestate ma-

V

neat utrum eas ita consistere permittat, aut reliquias exinde auferat. Et ubi ad nostrum beneficium Ecclesiæ pertinentes ita divisæ fuerint, ut describantur, & nobis nuntietur.

XXXV.

Ibid. c. 45. De Ecclesiis destructis, ut Episcopi nostrique Missi inquisitionem faciant utrum per negligentiam aut per impossibilitatem destructæ sint. Et ubi per negligentiam inventæ fuerint, Episcopi auctoritate emendare cogantur qui eas debuerunt restaurare. Si verò per impossibilitatem contigerit, ita ut plures sint quam necesse sit, aut majoris magnitudinis quam ex rebus ad eas pertinentibus restaurari possint, Episcopus modum inveniat qualiter emendari congruè & consistere possint.

XXXVI.

Ibid. c. 47. Statutum est ut si quis liber homo per consensum Episcopi Ecclesiam in sua construxerit proprietate, fontisque ab Episcopo in ea fuerint consecrati, ideo non perdat suam proprietatem; sed si Episcopus voluerit, officium sacri baptismatis in suam Ecclesiam transferat; ipsa vero Ecclesia, à qua transfertur, in constructoris maneat jure.

XXXVII.

Ibid. tit. 3. c. 6. De decimis, ut dentur, & dare nolitibus, secundum quod anno præterito denuntiatum est, à ministris reipublicæ exigantur. Et eligantur quatuor sive novem homines optimi, vel prout opus fuerit, de singulis plebibus, juxta qualitatem uniuscujusque plebis, ut ipsi inter sacerdotem & plebem testes existant ubi data vel non data fuerint. Hoc autem ideo tantos testes mittendos esse diximus, ne ibi juramentum aliquod faciendi necessitas incumbat. Non tamen ideo tantos testes mittendos esse dicimus ut ipsos semper omnes in dandis decimis præsentibus esse pariter necesse sit; sed ut dum pluribus committitur, minus graventur. Duos autem testes, si ad fuerint, sufficere credimus. Negligentes autem à Presbyteris Ecclesiarum admonentur usque ad tertiam vicem ut ipsi decimam dent. Quod si contempserint, ab introitu Ecclesiæ prohibeantur. Et si hoc minimè emendaverint, à ministris reipublicæ districti singuli per caput sex solidos Ecclesiis componant, & insuper decimam dare cogantur. Nam si iterum contemptores extiterint, tunc per publicam auctoritatem domus vel casæ eorum vivifentur, quousque pro ipsa decima, sicut supra di-

ctum est, satisfaciant. Quod si denuo rebelles vel contradictores esse voluerint, & super ipsam vivifam intrare præsumperint, tunc à ministris Regis in custodiam mittantur usque dum ad judicium publicum perducantur; & ibi secundum legem vel ad Comitem vel ad partem reipublicæ componant; reliquam verò decimam, ut supra dictum est, & sex solidos ad Ecclesiam satisfaciant.

XXXVIII.

Quicumque decimam abstrahit de Ecclesia ad quam per justitiam dari debet, & eam præsumptivè vel propter munera aut amicitiam aut quamlibet aliam occasionem ad alteram Ecclesiam dederit, per Comitem vel per Missum nostrum distringatur ut ejusdem decimæ quantitatem cum sua lege restituat.

XXXIX.

De decimis quas populus dare non vult nisi quolibet modo ab eo redimantur, ab Episcopis prohibendum est ne fiat. Et si quis contemptor inventus fuerit, ut nec Episcopum vel Comitem audire velit, si noster homo fuerit, ad nostram præsentiam venire compellatur. Ceteri verò distringantur ut inviti Ecclesiæ restituant quæ voluntariè dare neglexerint.

XL.

Vt terminum habeat unaquæque Ecclesia de quibus villis decimam accipiat.

XLI.

Dictum est nobis quòd in quibusdam locis Episcopi & Comites ab incestuosis & ab his qui decimas non dant vvasias accipiant, & pro Presbyterorum quorundam negligentis, & inter se pecunias dividant, quod penitus abolendum esse decernimus, ne fortè avaritiæ locus detur. Et constitutum ut incestuosi juxta canonicam sententiam pœnitentia multentur. Qui verò decimam post tertiam admonitionem & prædicationem sacerdotum dare neglexerint, excommunicentur. Juramento verò eos constringi nolumus, propter periculum perjuriæ.

XLII.

Vbicunque commutationes tam tempore nostro quam genitoris nostri inlegitimæ atque irrationabiles & inutiles in Ecclesiis Dei factæ sunt, dissolvantur, & recipiat unusquisque quod dedit. Vbi verò mortua manus interiaceret, aut alia quælibet causa rationabilis esse videatur, inventa fuerit, diligenter perferibatur, & ad nostram notitiam perferatur.

XLIII.

Ibid. c. 4.

Si quis Episcopus, aut propinquitatis affectu, aut muneris ambitione, aut causa amicitia, xenodochia aut monasteria vel baptismales Ecclesias suae Ecclesiae pertinentes cuiuslibet per emphiteoseos contractum dederit, se suosque successores poena mutandos conscripserit, potestatem talia mutandi rectoribus Ecclesiarum absque poena conscriptae solutione concedimus.

XLIV.

Ibid. tit. 38.

Auditu comperimus in finibus Tusciae talia scripta esse prolata quae sunt absque mense & die mensis, de quibus volumus ut si deinceps prolata fuerint, nullum habeant vigorem.

XLV.

Ibid. tit. 39.

Comperimus quod ab his qui secundum

mundanam legem viduarum & orphanorum tutelam sibi vindicant, non solum negliguntur, sed etiam aliquotiens opprimuntur, quibus ecclesiastica sollicitudine succurrendum esse censemus. Et si huiusmodi oppressionem ab episcopali admonitione corrigere voluerint, gratulandum his est. Sin autem in obstinationis impietate duraverint, suggerendum est Imperatori clementissimo quatinus ipse efficacem tutorem tribuat, ut & illi remuneratio reddatur à Deo, & de inutili silentio sacerdotalis ordo non damnetur.

XLVI.

Diaconorum, Episcoporum, Presbyterorum filios Notarios, Scudafios, Comitibus, iudices fieri omnibus modis prohibemus.

TITVLVS VI
EDICTVM
DE RESTITVTIONE EBBONIS
ARCHIEPISCOPI REMENSIS,

Datum anno Christi DCCCXL. post mortem
Ludovici Pij Imperatoris.

IN nomine Domini nostri Iesu Christi Dei aeterni. Hlotharius divina ordinante providentia Imperator augustus. Quia confessio delictorum non minus in adversis necessaria est quam in prosperis, & cor contritum & humiliatum Deus non despicit, gaudium etiam esse angelorum in caelo super uno peccatore poenitentiam agente non dubitamus, nos mortales in terris eos nequaquam despiciamus pro quibus gaudere angelos in caelo divino testimonio non ignoramus. Accusantes & reprehendentes in excessibus semetipsos divina nos benignitas non condemnare sed recreare docuit, qui meretricem non solum à legali damnatione eripuit, verum etiam publicanum humiliatum & accusantem se non condemnavit, sed magis iustificando exaltavit, qui non dixit, *Omnis qui se humiliat condemnabitur, sed exalta-*

Tom. II.

bitur. Potestatem ergo quam pro causa nostra raptus perdidisti, repetentibus Ecclesiae tuae filiis, sedem ac dioecesim Remensis urbis tibi, Ebbo, restituimus, ut pristino sanctae largitatis apostolicae pallio indutus, concordiam atque gratiam divini officij nobiscum, humili satisfactione expleta, solemniter nostra à largitate recipiendo exerceas.

Drogo Episcopus assenti.
Orgarius Archiepiscopus.
Hecki Archiepiscopus.
Amalvinius Archiepiscopus.
Audax Archiepiscopus.
Ioseph Episcopus.
Adalulfus Episcopus.
David Episcopus.
Rodingus Episcopus.
Giselbertus Episcopus.
Flotarius Episcopus.

Y ij

Badaradus Episcopus.
 Hagano Episcopus.
 Hartgarius Episcopus.
 Ado Episcopus.
 Samuel Episcopus.
 Rambertus Episcopus.
 Haiminus Episcopus.
 Ratoldus Presbyter vocatus Episcopus.
 Amalricus vocatus Episcopus.

Cum ceteris plurimis Presbyteris ac Diaconis publicè assistentibus.

Actum in Engilenheim palatio publico in mense Iunio VIII. Kalendas Iulij, regnante & imperante Domino Hlothario Cæsare anno reversionis ejus primo, successor patris factus in Francia, Indictione tertia.

